№ 138 ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ 1

1892

ՔՍԱՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվանը 6 րուբ.
Առանձին համարները 7 կոպէկով.

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ. Редакція «Мшакъ».
կամ Tiflis. Rédaction «Mschak».

ՄՇԱԿ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի և տօն օրերից)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ 1 № 138

ԱՌԱՋԻԿԱՅ **1893** ԹՒԱԿԱՆԻՆ

21-ՐԴ ՏԱՐԻ „ՄՇԱԿ“ 21-ՐԴ ՏԱՐԻ

ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՐԱԳԻՐ

Կը հրատարակվի Թիֆլիսում, նոյն ձևով և նոյն պրօգրամայով: Մենք ստանում ենք սեփական ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.

«ՄՇԱԿԻ» տարեկան գինը 10 րուբլի է, տասն և մէկ և տասն ամսվանը՝ 9 ր., ինն և ութ ամսվանը՝ 8 ր., եօթ ամսվանը՝ 7 ր., վեց ամսվանը՝ 6 ր., հինգ ամսվանը՝ 5 ր., չորս ամսվանը՝ 4 ր., երեք ամսվանը՝ 3 ր., երկու ամսվանը՝ 2 ր., մի ամսվանը՝ 1 րուբլի:

Գրվել «ՄՇԱԿԻՆ» կարելի է ԽՄԲԱԳՐԱՏԱՆԸ (Բարօնսկայա և Բազարնայա փողոցների անկիւնում, Թամամշևլի տանը)։ Կայսրութեան ուրիշ քաղաքներից «ՄՇԱԿԻՆ» գրվելու համար պէտք է դիմել հետևեալ հասցէով. ТИФЛИСЪ, Редакція газеты «МШАКЪ», իսկ արտասահմանից. Tiflis, Rédaction du journal arménien «MSCHAK». Յայտարարութիւններ ընդունվում են թէ հայերէն, թէ ռուսերէն և թէ օտար լեզուներով. բառին վճարվում է 2 կոպէկ. «Մշակի» առաջին երեսի վրա մասնաւոր յայտարարութիւններ չեն տպագրվում, այլ տպագրվում են միմիայն լրագիրների յայտարարութիւնները, մահացուցակները և պաշտօնական հաստատութիւնների յայտարարութիւնները, որոնց համար կրկնակի է վճարվում: Մահացուցակի տպագրելը առաջին երեսի վրա արժէ 4 րուբլի, իսկ չորրորդ երեսի վրա՝ 2 րուբլի:

Խմբագիր-հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Պետտէնկոֆէրի արած փորձը.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Թիֆլիսի երրորդ գիմնազիայի տարեկան ակտը. Նամակ խմբագրին. Ներքին լուրեր.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ԲՈՐՍԱ.—ՏԵՂԵԿԱՑՈՅՑ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Նաւթարդիւնաբերողների ժողովը.

ՊԵՏՏԷՆԿՕՖԵՐԻ ԱՐԱԾ ՓՈՐՁԸ

Այն ժամանակ, երբ ամենքը խօսում էին Թօքախտի դէմ Կօխի գտած բուժիչ հիւթի մասին, երբ ամենքը դեռ նայում էին այդ նոր գտած դեղի վրա, որպէս մի փրկարար միջոցի վրա,—մեր լրագիրը, հայ մամուլի օրգանների շարքում, առաջինն էր, որը ջանում էր, ձեռք բերած ճիշդ ուսումնական տեղեկութիւնների հիման վրա՝ ցոյց տալ թէ կատարելապէս հաւատ ընծայել Կօխի միջոցի բուժիչ յատկութիւններին դեռ ևս տարաժամ է, մինչև որ այդ միջոցը չը կատարելագործվի: Մեր ասածները ճիշդ յայտնվեցան: Կօխի հիւթը չարդարացրեց իր վրա ամբողջ աշխարհից դրված յոյսերը, նա վերջ ի վերջոյ կատարելապէս մերժվեց գիտութիւնից....

Այժմ էլ, երբ գերմանացի աշխարհահռչակ հիգիէնիստ-էպիդեմիօլօգ Պետտէնկօֆէր գիտութեան մէջ չը տեսնված ու չը լսված անձնուրացութեամբ գլուխ բերեց իր փորձը, մենք ամենքից առաջ շտապեցինք „Մշակի“ № 133-ի մէջ աւետել մեր ընթերցողներին այդ նշանաւոր փորձի լուրը:

Եւ ահա եւրօպական բժշկական հրատարակութիւնների վերջին ստացած համարները լի են ոգևորված զեկուցումներով Պետտէնկօֆէրի և նրա այժմեան ընկեր ու նախկին աշակերտ պրօֆէսօր Էմմէրիխի իրանց անձի վրա արած փորձերի մասին:

Նոյեմբերի 12-ին (նոր տոմարով) պրօֆէսօր Պետտէնկօֆէր իր արած փորձի մասին ինքն մի զեկուցում արեց Միւնխէնի բժշկական ընկերութեան մէջ: Նա ընդունվեց ներկայ գտնված բժիշկ-ընկերներից ոգևորված ցոյցերով: „Այն եզրակացութիւնները, որ իր փորձերից դուրս է բերում ականաւոր ուսումնականը, ասում է Միւնխէնի „Medicinische Wochenschrift“ լրագիրը կարող են ընդդիմախօսութիւն, հակառակութիւններ ծնեցնել, բայց մի բանում ամենքը՝ թէ համամիտները և թէ հակառակորդները, մենք հաւատացած ենք, իրար մէջ կատարելապէս համաձայն կը լինեն, դա այն աքանչացումն է, որ կը տածեն ամենքը դէպի քաջ, անձնավստահ և անձնուրաց գիտնականը, որն իր ուսումնական համոզմանը հաւատարիմ մնալու, գիտնական ճշմարտութիւնը գտնելու և ապացուցանելու համար՝ երկիւղ չը կրեց վտանգին ենթարկել իր սեփական կեանքը:“

Նոյն հիացումը և աքանչացումը տիրեց և Բեռլինի բժշկական ակադէմիայում նոյեմբերի 21-ին կայացած նիստի ժամանակ, երբ երևելի պրօֆէսօր Լէյդէն մի զեկուցում արեց Պետտէնկօֆէրի փորձի մասին:

Լէյդէն իր հիացումը դէպի այն ուսումնականն արտայայտելուց յետոյ, որը չը վախեցաւ վտանգի ենթարկել իր կեանքը՝ գիտութեան վրա մի նոր լոյս սփռելու համար, աւելացրեց որ Պետտէնկօֆէր, էպիդեմիօլօգների այդ աւագը, իր փորձով ապացուցեց, որ խօլերայի ամբողջ պաթօլօգիան այսուհետև այլ ևս չէ կարելի հիմնել միմիայն ստորակէտ բացիլլի վրա: Լէյդէն վերին աստիճանի համակրութեամբ է խօսում Պետտէնկօֆէրի արած փորձերի մասին և աւելացնում է որ ինչպէս Թօքախտի բացիլլների վերաբերմամբ, այնպէս էլ բոլոր միւս վարակիչ հիւանդութիւնների վերաբերմամբ՝ պաթօլօգիական գիտութեան այժմեան հայեացքը չափ ու սահմանն անցնելով, առաջ բերեց դէպի հիւանդը, նոյն իսկ մասամբ մի անմարդասէր վերաբերմունք, որը կատարելապէս չէ համապատասխանում բժշկական արհեստի բնկգբունքներին. ամեն հիւանդութեան հիմքը բացիլլներ ընդունելով՝ ինքն հիւանդը համոզվում է որ կրելով իր մէջ հիւանդութեան վարակիչ սաղմերը,—նա ակամայ դառնում է իր նմանների համար զզուանքի և երկիւղի առարկայ, փոխանակ, ինչպէս ամեն դժբաղդը՝ իր նմանների կարեկցութեան առարկայ դառնալու ու նրանց սրտի մէջ օգնութիւն հասցնելու ձգտումը ու դէպի մերձաւորն ունեցած սէրը յարուցանելու....

Թէ ինչ էր Պետտէնկօֆէրի և Էմմէրիխի արած փորձերի էութիւնը,—մենք այդ կարճառօտ կերպով հաղորդեցինք „Մշակի“ վերև յիշված համարի առաջնորդում: Մեծ քանակութեամբ բացիլլներ ուտելուց և ամեն տեսակ արուեստական միջոցներ գործ դնելուց յետոյ, որպէս զի այդ բացիլլները աւելի էլ առատօրէն զարգանան իրանց օրգանիզմի մէջ, այդ երկու գիտնականները այն եզրակացութեան հասան, թէ ստորակէտ բացիլլը խօլերային համաճարակի միակ պատճառը չէ, այլ խօլերան առաջ բերելու համար անհրաժեշտ է և երկու ուրիշ տեսակ նպաստաւոր պայմանների ներկայութիւնը, այն է տ ե ղ ա կ ա ն (հողի, ջրի և այլն) և ա ն ձ ն ա կ ա ն նպաստաւոր տրամադրութիւնը: Դրանից Պետտէնկօֆէր եզրակացնում է որ խօլերայի տարածման դէմ կռուելու համար այնքան գործնական չեն՝ ապատ յարաբերութիւնների խափանումները և կարանտինները, որքան բուն առողջապահական միջոցները՝ հողի, բնակարանի և ջրի մաքրութիւնը և այլն....

Էմմէրիխ ենթադրութիւն է անում որ ստորակէտ բացիլլը, կամ առհասարակ խօլերային թոյնը մտնում է մարդուս կազմուածքի մէջ ոչ թէ ստամոքսի և աղիքների ճանապարհով, այլ շնչառութեան միջոցով, թոքերի ճանապարհով, աւելացնելով որ դրա համար էլ անհրաժեշտ են ուրիշ նպաստաւոր պայմանները, ինչպէս եղանակը, տեղի անմաքրութիւնը, կամ հիւանդի անձնական տրամադրութիւնը յիշեալ ախտով վարակվելու:

Բժշկապետ Բուխնէր յոյս ունի որ գիտութիւնը կը գտնի բացի ստորակէտ բացիլլներից գուցէ և ուրիշ թունաւոր, բուն խօլերային միկրօօրգանիզմներ: Նա մատնացոյց է անում այն հանգամանքի վրա որ խօլերային համաճարակը շատ անգամ սաստիկ տարածվում է և ձմեռվայ խիստ ցրտերի ժամանակ, երբ ստորակէտ բացիլլները չեն կարող բազմանալ, այլ պէտք է ոչնչանային:

Պետտէնկօֆէրի և Էմմէրիխի արած փորձերին „Berliner Klinische Wochenschrift“ լրագրի խմբագիրներից մէկը, դօկտոր Պօզնէր, նուիրում է այդ լրագրի 48-որդ համարում մի ընդարձակ յօդուած, որի եզրակացութիւնն այս է. այս բօպէիս կարելի է միայն վստահութեամբ պնդել, որ միմիայն ստորակէտ բացիլլների մարդուս ստամոքսի և աղիքների մէջ մտնելով՝ խօլերան չէ առաջանում մարդկային օրգանիզմի մէջ, այլ այդ ախտը առաջ բերելու համար հարկաւոր է շատ ուրիշ, աւելի բարդ պայմանների գոյութիւնը:

Մի բան միայն, որի հետ բոլոր գիտնականները իրար մէջ համաձայն են, այդ այն է, որ թէ խօլերային և թէ այլ ախտերի

Բ Ա Ն Ա Ս Ի Ր Ա Կ Ա Ն

ՆԱՒԹԱՐԴԻՒՆԱԲԵՐՈՂՆԵՐԻ ԺՈՂՈՎԸ

Անցեալ հոկտեմբերի 15-ից տեղիս դումայի դահլիճում սկսվեցան տեղի ունենալ նաւթարդիւնաբերողների ութերորդ ժողովի նիստերը, նախագահութեամբ իսկական խորհրդական Գլէյլի: Բացի տեղական նաւթարդիւնաբերողներից նիստերին մասնակցում էին որպէս ներկայացուցիչներ՝ ճանապարհների հաղորդակցութեան մինիստրութեան կողմից—Զլօտնիցկի, ֆինանսների մինիստրութեան կողմից՝ Է. Կ. Խատօմին և Ա. Ս. Գորօշենկօ, լեռնային վարչութեան կողմից՝ Ա. Ի. Ցօրօկին և Գ. Ֆ. Մարկովսկի: Առանձին հրաւիրանօք երբեմնապէս ներկայ էին լինում նաև նահանգապետն ու քաղաքագլուխը. հանդիսատես էին լինում և տասնեակ հիւրեր:

Ժողովն ինչ նիստերում ամփոփելով իր դրադմունքները՝ վերջ տուեց իր գոյութեանը նոյն ամսին 23-ին:

Նախ քան դառնալը այս տարվայ զբաղմունքներին—ձգենք մի համառօտ հայեացք ժողովների նպատակի ու կանոնադրութեան վերաբերեալ ընդհանրապէս:

Նաւթարդիւնաբերողների ժողովները կայանում են պետական կալուածների մինիստրի թոյլտւութեամբ: Ժողովների նպատակն է.

ա) կազմել վիճակագրական տեղեկութիւններ,—թէ որքան նաւթ է ստացվում նաւթահանքերում, ինչ քանակութեամբ և ինչ ոյժով է փոխադրվում նաւթանցքների միջոցով, գործարաններում որքան կերօսին և այլ նաւթային նիւթեր են պատրաստվում և վերջապէս Անդրկովկասեան երկաթուղու միջով ինչ եղանակով և ինչ քանակութեամբ է արտահանվում և մինչև ուր է հասցնվում:

բ) Ուշադրութեան առնել ժողովի վարչական ու տնտեսական գործերը:

գ) Քննութեան առնել մինիստրից կարևոր գտնված հարցերը նաւթային արդիւնաբերութեան վերաբերեալ:

դ) Կամաւոր տուրքեր նշանակել ժողովի ծախսերի համար և

ե) Կազմել ու փոփոխել նաւթային նիւթերի փոխադրութեան կանոններ՝ համաձայնութեամբ երկաթուղու վարչութեան և նաւավարային ընկերութիւնների ներկայացուցիչների:

Ժողովների թէ տեղը և թէ ժամանակն որոշում է պետական կալուածների մինիստրը, համաձայնութեամբ Կովկասի կառավարչապետի:

Ժողովի նախագահը ամեն անգամ առանձին նշանակվում է պետական կալուածների մինիստրից: Ժողովի նիստերին իսկական անդամների իրաւունքով մասնակցում են զանազան մինիստրութիւնների կողմից նշանակված յատուկ ներկայացուցիչներ, նաւթարդիւնաբերողներ և նաւթաքաղաքիս հետ հաղորդակցութիւն ունեցող նաւավարային ընկերութիւնների ու երկաթուղու վարչութեան ներկայացուցիչներ:

Բացի պաշտօնական այս ներկայացուցիչներից, նախագահի համաձայնութեամբ ներկայ կարող են լինել նաև այլ և այլ ընկերութիւնների ու հիմնարկութիւնների ներկայացուցիչներ, պատուաւոր և ուրիշ հետաքրքրվող հիւրեր:

Նիստը բացվելուն պէս՝ ընտրվում է քարտուղար՝ նիստերն արձանագրելու համար: Քարտուղարի ընտրութիւնից յետոյ՝ սկսվում է հաշւետուութիւն նախընթաց ժողովում կազմակերպած խորհրդի և զանազան մասնաժողովների կողմից—իրանց գործունէութեան վերաբերեալ:

Ամեն անգամ-ընդհանուր ժողովների ժամանակ՝ բացի խորհրդի նախագահ և անդամներ ընտրելուց, ընտրում են անդամներ նաև հետևեալ մասնաժողովների համար՝ վերստուգող, վերահսկող և երկաթուղային:

Խորհուրդը բաղկանում է նախագահից և չորս անդամից: Սա ազատ յարաբերութիւն ունենալով պետական կալուածների մինիստրութեան հետ՝ միջնորդում և ամենակերպ պահպանում է նաւթարդիւնաբերողների շահը պետական հիմնարկութիւնների առաջ: Բացի սրանից ժողովի յանձնարարութեան համաձայն՝ մշակում է թերի մնացած հարցերը, որոշում է նաւթային գործարանների արդիւնաբերութեան չափը, յետագայ ժողովի համար պատրաստում է անդամների ցուցակը՝ նշանակելով իւրաքանչիւրի անուան դիմաց իր ունեցած արդիւնքի քանակութիւնը,—կազմում է ծրագիր ապագայ ժողովի պարապմունքների համար, հաշիւ է պատրաստում իր գործունէութեան վերաբերեալ և վերջապէս ժողովի որոշումների կատարումը տալով հանդերձ՝ ժողովում և պարբերաբար տպագրել է տալիս վիճակագրական տեղեկութիւններ արդիւնաբերած նաւթի քանակութեան, պատրաստած ու արտահանած կերօսինի չափի, նաւթային նիւթերի և ընդհանրապէս առևտրի դրութեան վերաբերեալ:

Վերստուգող մասնաժողովի պարտականութիւնը կայանում է նրանում, որ խորհրդի տրամադրութեան տակ գտնված գումարների մուտքի ու ելքի հաշիւները ստուգէ և հաշիւ ներկայացնէ ժողովին: Նոյնպէս և վերահսկող մասնաժողովը պարտաւոր է հսկել իր գործակալներին և առհասարակ գործի ընթացքին, որպէս զի նաւթային նիւթերի վերաբերեալ ընդունված արդիւնագործական «Նօրմա» պահպանվի ճշգութեամբ և ա-

համաճարակումների դէմ աջողութեամբ կռուելու, մաքառելու համար անհրաժեշտ են՝ տեղի, ջրի, հողի և բնակարանի մաքրութիւնը, մարդկութեան մեծամասնութեան, ամբոխի քաղաքակիրթ, մարդավայել կեանքը և առողջ ու բաւականաչափ սնունդը:

Գ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԹԻՖԼԻՍԻ ԵՐՐՈՐԴ ԿԼԱՍԻԿԱԿԱՆ ԳԻՄՆԱԶԻԱՅԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԱԿՏԸ

—

Նոյեմբերի 29-ին, ժամը 1-ին գիմնազիայի ընդարձակ դահլիճում տեղի ունեցաւ տարեկան ակտը: Այդ հանդիսին ականատես լինելու ցանկացողների թիւը այնքան շատ էր, որ ընդարձակ դահլիճը չէր կարող բովանդակել ամենքին, ուստի ներս էին թողնվում միայն տոմսակով հրաւիրվածները: Դիրէկտոր Մարտինովսկի հետզհետէ գրաւում է հասարակութեան ուշադրութիւնը իր օգտակար և առողջամիտ մանկավարժական գործունէութեամբ: Ես չեմ կամենում խօսել աշակերտական երգեցիկ և նուագախմբերի մասին, որոնք իրանց երգերով և նուագած մի քանի հրաժշտական կտորներով ապացուցին, որ երաժշտութիւնը և երգեցողութիւնը, իբրև էսթէտիկայի ճաշակը զարգացնող առարկաներ, կարևոր տեղ են բռնում աւանդվող ուսման առարկաների շարքում. մանաւանդ գեղեցիկ կերպով կատարեց աշակերտական օրկէստրը «Ֆաուստ» օպէրայից պօպուրին: Բայց ես կանգ կառնեմ դիրէկտոր Մարտինովսկու կարդացած ճառի վրա, որը իր տեսակի մէջ արժանի է վերին աստիճանի ուշադրութեան, ի նկատի ունենալով, որ այդ տեսակ ճառ շատ քիչ է պատահում լսել: Ճառը բաղկացած էր երկու մասից. մի մասը պարունակում էր 1892 թ. ուսումնական տարվայ հաշւետւութիւնը, որը հաստատում էր այն անհերքելի առաջադիմութիւնը, որն առաջվայ պրոգիմնազիան արել է իր հիմնարկութիւնից ի վեր, մի հասարակ երկդասարանեան դպրոցից վերածվելով ամբողջ գիմնազիայի, աւելի քան 300 աշակերտներով, հարուստ գրադարանով (մօտ 5,000 րուբլու արժողութեամբ), ուսումնական բոլոր պիտոյքներով (գիմնազիայի վրա ծախս է եղել անցեալ տարի 31,000 րուբլի): Երկրորդ մասը, որը, ինչպէս ասեցի, նշանաւոր է, պարունակում էր իր մէջ մանրամասն բացատրութիւն մանկավարժական այն սիստէմի, որը պ. Մարտինովսկու ասելով, գործադրվում և ընդունված է այժմեան եւրոպական մանկավարժական և փիլիսոփայական դպրոցի կողմից, իբրև միակ խելացի, առողջ և նպատակայարմար սիստէմ, որը կարելի է գործադրել դաստիարակութեան և կրթութեան գործում, եթէ կամենում են այդ դաստիարակութեան և կրթութեան միջոցով պատրաստել բարոյական, զարգացած և իդէալական շահերին անձնատուր և մարդկային կոչման բարձրութեան վրա կանգնած քաղաքացիներ: Եթէ դաստիարակը, ուսուցիչը կամենում է իր սանիկների մէջ զարգացնել բարոյականութիւն, դիսցիպլինա, բայց դիսցիպլինա ոչ չոր ու ցամաք, ձևական, այլ կենդանի հոգով ներշնչված, և ներքին բովանդակութեամբ իմաստացած, եթէ ուսուցիչը կամենում է ճշմարտութեան, արդարասիրութեան և մարդասիրութեան զգացումներ ներշնչել աշակերտների մէջ, նա ինքն կենդանի օրինակ պէտք է հանդիսանայ և նրա համար ոչ ազգայնութիւնը, ոչ դաւանութիւնը, ոչ դասակարգը, ոչ ծագումը նշանակութիւն չը պէտք է ունենան. ուսուցչի առաջ չը պէտք է լինի ռուս, վրացի, հայ, թուրք, հրէայ, այլ միայն աշակերտ, միայն էակ, որին պէտք է ջամբել գիտութեան, ուսման կաթը, ինչպէս քրիստոնէական եկեղեցու առաջ կայ միայն քրիստոնեայ, և ըստ Պօղոսի առաքելոյն. «չիք խտիր ոչ հրէի, ոչ հեթանոսի, ոչ թլփատի և ոչ անթլփատի, այլ ամենեքեան մի են ի Քրիստոս Յիսուս», այնպէս և ուսման, կրթութեան առաջ ոչ մի խտիր, ոչ մի զանազանութիւն չը պէտք է լինի: Այդ սիստէմին պէտք է հետևի և առողջամիտ մանկավարժութիւնը, այդ սիստէմը իրան ուղեցոյց է բռնել և երրորդ գիմնազիայի մանկավարժական ժողովը:

Ապա պ. Մարտինովսկի բացատրեց մի առ մի, թէ ինչ միջոցներ է ձեռք առել մանկավարժական ժողովը նպաստելու աշակերտների մտաւոր, բարոյական և ֆիզիկական զարգացման: Դասերից դուրս ուսուցիչները ընթերցանութիւն են կազմել աշակերտների հետ. բժիշկը հետազօտել և առանձին ուշադրութիւն ու խնամք է դարձրել նրանց լսողութեան, տեսողութեան, ատամների, հասակի և սնունդի վրա, աւանդվել են աշակերտներին առողջապահական հրահանգներ, հասկացրել են նրանց այն բոլոր վնասները, որոնք առաջանում են վատ, ծուռ նստելուց, մէջքը թեքելուց պարապմունքի ժամանակ: Եւ այս ամենը կատարվել է ոչ պեդանտական ձևով, որովհետև եթէ այդ բոլոր միջոցների անհրաժեշտութեան և օգտաւէտութեան մասին իրանք աշակերտները համոզված չը լինեն, նրանք կը կատարեն ուսուցչի պատուէրը և հրահանգը միայն ուսուցչի ներկայութեամբ, իսկ տանը, դրսում կը մոռանան, բայց եթէ աշակերտն ինքն համոզվեց, նա այդ պատուէրը միշտ կը կատարէ:

Գիմնազիայի մանկավարժական ժողովը, ամառային արձակուրդներից օգտվելով զբաղվել է մանկավարժական գրականութեամբ. պ. Մարտինովսկի լոյս է ընծայել իր ռուսաց լեզուի դասագրքի II հատորը, որն այժմ Ռուսաստանի համարեա բոլոր գիմնազիաներում ընդունված է. գերմաներէն լեզուի ուսուցիչը հրատարակել է այդ լեզուի դասագիրքը:

Հանդիսին ի թիւս այլոց ներկայ էր և ուսումնարանական շրջանի հոգաբարձու պ. Եանովսկի:

Երեկոյեան ժամը 8-ին գիմնազիայում տեղի ունեցաւ մի ուրիշ հանդէս: «Նեդօրօսլ» յայտնի կոմեդիայի հեղինակ Ֆօն-Վիզինի մահուան հարիւրամեակի առիթով տօնախմբութիւն էր կատարվում: Դահլիճում աւեղ գցելու տեղ չը կար: Ուսուցիչ Կումսկօյ կարդաց մի ճառ Ֆօն-Վիզինի գրականական գործունէութեան նշանակութեան մասին, իսկ աշակերտները ներկայացրին «Նեդօրօսլ» կօմէդիան ժամանակակից հագուստով:

Առհասարակ այդ օրվայ հանդէսը քաղցր և հօգեպարար տպաւորութիւն թողեց ունկնդիր հասարակութեան վրա: Եւ երբ մարդ մտածում է, որ այդքան բարեկարգութիւն, այդքան առաջադիմութիւն երրորդ գիմնազիան ձեռք է բերում ծախսելով տարեկան միայն 31,000 րուբլի, դառնանում է իր հոգու մէջ, տեսնելով որ մեր Ներսիսեան դպրանոցը, որը ոչ թէ 31,000, այլ գուցէ 50,000 րուբլի է ծախսում, այնքան նմանութիւն ունի այդ գիմնազիային իր թէ ներքին և թէ արտաքին բարեկարգութեամբ, թէ մանկավարժական առաջադիմութեամբ, որքան հասունացած հիւթալի տանձը, խակ, վատ քոլատանձին, իր ղեկավարների անընդունակութեան շնորհով, ղեկավարներ, որոնք զբաղված են միայն կուսակցական կռիւներով, ինտրիգաներով, որոնք թողած առողջամիտ, լուսաւոր եւրոպական մանկավարժութեան պահանջները, գլուխ են կոտրում ապացուցանելու, թէ «չփոթ», կամ «անչփոթ» բառերը գործածելով, հերետիկոսութիւն է տարածվում ազգի մէջ:

Հ. Առաք.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

—

Նոր-Բայազէտ, նոյեմբերի 22-ին

Կարդալով «Մշակ» լրագրի 131 №-ում տպված «նամակ Ներքին-Ախտայից» յօդուածը՝ իբր հերքում նոյն լրագրի 123 №-ում Ներքին-Ախտայից իմ հաղորդած լուրի՝ թէ «խօլէրային համաճարակի միջոցին Ծաղկաձորի շրջանի ազգաբնակութեան ձեռքը չը հասան այս և այն բժշկական բրօշիւրները և այլն», եկայ այն եզրակացութեան, որ նոյն այդ յօդուածը խակապէս մի հանելուկ է: Նախ՝ որ այդ շրջանի գործակալը ոչ մի տեղ չունի օգնական Գրիգոր քահանայ անունով և երկրորդ՝ Ներքին-Ախտայում նոյնպէս չը կայ այդ անուն կրող քահանայ: Այնու ամենայնիւ այդ յօդուածում պարունակած հարցի մասին մեր կարծիքը յայտնելու համար՝ ստիպված ենք պատասխանել, ում դէմ որ գրած էլ լինենք:

Յօդուածագիր օգնական Տէր-Սարգսեան ասում է. «Բժ. պ. Զարգարեանցի և բժ. պ. Վ. Արծրունու բրօշիւրները գործակալի շրջաբերական գրութեան համաձայն բաժանված են իր ժամանակին (չը գիտենք որ ժամանակին) Ծաղկաձորի հայ գիւղերի քահանաներին, պատուիրելով կարդալ, բացատրել և նրանց անթերի կատարման վրա հսկել»: Այդ խօսքերի դէմ կասենք՝ այլ է մեր նկատողութիւնը, այլ է ձերը. ձեզ հրամայել են բրօշիւրները բաժանել միմիայն քահանաներին, իբր ժողովրդի մէջ ղեկուցանելու նպատակով: Դուք այդտեղ յանցաւոր չէք, ի հարկէ, և մենք «Մշակի 123 №-ում մեր նկատողութեան մէջ չենք նսեմացնում ոչ գործակալի և ձեր պատիւը ոչ ոքի մօտ: Հայր Տէր-Սարգսեան, դուք ասում էք. «գրքոյկները բաժանված են քահանաներին»: Բայց չէ՞ որ մեր խօսքը քահանաների մասին չէ, այլ մենք խօսում ենք բ ո ւ ն ժ ո ղ ո վ ր դ ի, գիւղական ամբոխի մէջ տարածելու մասին... Միթէ այդ բրօշիւրները բաժանելով քահանաներին տարածված էք համարում նաև ամբողջ ժողովրդի մէջ... Կամ միթէ կարծում էք մի որ և է գիւղական քահանայ կարդալով այդպիսի բժշկական գրքոյկը և ղեկուցանելով ժողովրդին նրանում պարունակած բժշկական-տարրական խրատները՝ գիւղական ամբոխը իսկոյն կարող է ըմբռնել այդ խրատների իմաստը, կարող է մ ի ա ն գ ա մ ի ց իւրացնել այն, ինչ որ յայտնած է այդ գրքոյկում: Ոչ: Այդպիսի սուր ընդունակութիւն չունի մեր գիւղական ժողովուրդը. նրա ձեռքում միշտ պատրաստ պէտք է լինեն այդպիսի խրատներ բովանդակող գրքեր, որպէս զի օր առաջ կարդայ, հասկանայ և ապա բժշկական-խրատական պայմաններով զինված՝ կարողանայ գոնէ մասամբ դիմադրել այս և այն հիւանդութեան տարածման... Բացի դրանից՝ ցաւելով պէտք է ասել, որ մեր գիւղական քահանաներից շատերը այն աստիճան անընդունակ են իրանց պաշտօնում, որ այդպիսի գրքեր կամ բրօշիւրներ յօրանջելով կարդում են և շպրտում իրանց տան պատուհանում (մի տեսակ դպրոց է գիւղերում)...

Ծաղկաձորի գաւառակի գիւղերից իւրաքանչիւրը՝ միջին թւով՝ ունի 1500 բնակիչներ, որոնց 6% գրագէտներ կարելի է համարել. ուրեմն ամեն մի գիւղ ունի 75 հոգի գրագէտ մարդիկ, որոնք բոլորովին բաղդ չեն ունեցել տեսնելու կամ կարդալու մեր յիշած բժշկական գրքոյկները... իսկ այդ 75 հոգի գրագէտների դէմ, երևակայեցէք, ուղարկում են գուցէ 2—3-ական օրինակ բրօշիւրներ, այն էլ քահանաներին:

Գալով նոյն յօդուածի միւս կէտին, ուր ասված է թէ՝ ինձ համար նեղութիւն չէր լինի, եթէ ես անձամբ գնայի նրա (Տէր-Սարգսեանի) տունը, ուր և կը ստանայի մի մի օրինակ այդ բրօշիւրներից (կարդալու համար) և այլն՝ համարձակվում եմ ասել. ինչ հարկաւորութիւն ունէի անձամբ գնալ Տէր-Սարգսեանի տունը և ստանալ բրօշիւրներ: Միթէ կարօտութիւն ունէի կրկին և կրկին կարդալ նրանց... Չէ՞ որ ես (և գուցէ դուք՝ տէր հայր) այդպիսի բժշկական գրոյցներ (բժ. Տէր-Գրիգորեանցի) կամ խրատներ տարիներից ի վեր կարդացել ենք պատուական «Մշակ» լրագրի բանասիրականի բաժնում, և մի և նոյն ժամանակ այս տարի շարունակաբար կարդացինք նաև բժ. պ. Վ. Արծրունու մի շարք յօդուածները: Այդ բոլորից յետոյ՝ այլ ես ինչ կարևորութիւն ունէի ձեռք բերելու այդպիսի գրքոյկներ: Մենք բժշկական բովանդակութեամբ կամ այլ և այլ խրատներով ու նորանոր մաքերով լի շատ բրօշիւրներ ունենք, որոնց «ընթերցանութիւնը ժողովրդի մէջ զարգացնելու դիտաւորութեամբ» երբէք չենք զլացել տարածելու գրագէտ գիւղացիների շրջաններում կամ գիւղական բուն ժողովրդի մէջ: Դուք ինքներդ, տէր-Գրիգոր հայր, քանի քանի անգամ նոր լոյս ընծայված ժողովրդական այլ և այլ գրքոյկներ էք ստացել ինձանից կարդալու համար: Միթէ պէտք է բոլորը յիշատակել:

Գ. Սինանեան

ռանց որ և է ննգութեան արտահանվի՝ պարունակելով պաշտօնապէս որոշված ռուսական կերօսինի բոլոր յատկանիշները:

Երկաթուղային մասնաժողովը՝ հաղորդակցութեան ճանապարհների մինիստրութիւնից տըրված կանոնների համաձայն, վագօններ է բաց թողնում նաւթարդիւնաբերողներին՝ նաւթային նիւթերը փոխադրելու համար, և ապա հաշիւ է ներկայացնում՝ թէ բաց թողած վագօնների գումարի մասին, թէ փոխադրած նաւթային նիւթերի տեսակների և քանակութեան և թէ դրանց փոխադրութեան տեղերի մասին—թէ ուր, ինչ քանակութեամբ է արտահանվել: Նիստերի ժամանակ հարցերը վճռվում են ձայների բազմութեամբ: Նաւթարդիւնաբերողների ձայնի ոյժը կախված է նրանց արդիւնքի քանակութիւնից: Մի ձայնի իրաւունք ունի այն նաւթարդիւնաբերողը, ով որ տարվայ ընթացքում պատրաստում է 100,000 փութ կերօսին, կամ արդիւնաբերում է 300,000 փութ նաւթ և կամ արտամղում է (перекачиваетъ) 900,000 փութ. իսկ տարեկան 300,000 փութ կերօսին պատրաստող, 900,000 փութ նաւթ արդիւնաբերող և 270,000 փութ արտամղող նաւթարդիւնաբերողը ստանում է երկու ձայն—այս եղանակով էլ շարունակվում է:

Նաւթարդիւնաբերողներից նրանք, որոնք որոշեալ չափով ոչ պատրաստում, ոչ արտահանում և ոչ արտամղում են, զրկվում են ձայնից. միանալով միայն նրանք կազմում են ձայն և այդ ձայնը տալիս են իրանցից մէկին—որպէս ներկայացուցչի:

Բաւականանալով ժողովի վերաբերեալ այս ընդհանուր տեղեկութիւններով՝ դառնանք այս տարվայ ժողովի նիստերին:

Ժողովն այս տարի, ինչպէս վերևում յիշեցի, իր զբաղմունքներին ինն նիստերում վերջ տուեց՝ պահպանելով կանոնադրութեան ցոյց տուած հրահանգները ինչպէս պարապմունքների կարգի, այնպէս և ընտրութիւններին վերաբերեալ: Անպատակ համարելով մանրամասնութիւնների մէջ մտնելը. նոյնպէս և աւելորդ գտնելով նիստերում տեղի ունեցող հարցերի այս կամ այն կերպով ծագելը, նրանց շարժառիթները, բաւականանում եմ յիշատակելով միմիայն ժողովի գլխաւոր որոշումները՝ առանց ուշադրութեան առնելու, թէ ով ինչ հարց և ինչ եղանակով է յարուցել և կամ թէ ժողովականները ինչ տեսակ թեր և դէմ կարծիքներ են յայտնել:

Ժողովին առաջարկված զանազան ծրագրերից առաջին տեղը բռնում է դէպի Արևելք կերօսին արտահանելու պայմանների բարւոքման ծրագիրը, որի իրագործման ամենաջերմ նախանձախնդիրն էր հանգուցեալ Կ. Լ. Ստեփանինի...: Ծրագրի էական մասը կայանում է Էնզելիից կամ Աստարայից մինչև Պարսից ծոցը նաւթամուղ ունենալու ցանկութիւնը: Ժողովը գտնելով նպատակայարմար՝ սկզբունքով ընդունեց նաւթամուղ ունենալու կարևորութիւնը, բայց խնդրի ծանրակշիռ բնաւորութիւնը աչքի առաջ ունենալով՝ յանձնարարեց խորհրդին, որ մանրամասնօրէն քննէ խնդիրը դարձեալ և ապա ներկայացնէ յետագայ ժողովին բոլորովին մշակված ծրագրով:

Առաջարկութիւններից երկրորդ տեղն է բռնում արտասահման ճանապարհվող կերօսինի բռնկման աստիճանի խնդիրը:

Տեղիցս ուղղակի հաղորդակցութեան մէջ ընդունվող կերօսինը—այն կերօսինը որ երկաթուղու վարչութիւնը ընդունում է առանց արգելքի փոխադրութեան համար—սովորաբար ունենում է 0,824—0,825 տեսակարար քաշ, 28—32 բռնկումն (вспышка) 14° R. տեմպեր. և $2^{1}/_{2}$ մարկի գոյն: Բռնկման 28 աստիճանից աւելին կարելի է ընդունել, իսկ դրանից պակասը՝ չէ կարելի, որովհետև քանի պակաս լինի՝ 26. 25. 24—այնքան աւելի վտանգաւոր է, այնքան աւելի հեշտութեամբ կը հակվի բռնկման՝ մեծ քանակութեամբ գազ պարունակելու համար: 28 աստիճան բռնկումն ընդունված է բացատրել լուցկիների օգնութեամբ. 28 աստիճան բռնկումն սովորաբար հաւասարեցնում են 28 լուցկիից առաջացած տաքութեան. ասել է թէ՝ ուղղակի հաղորդակցութեան մէջ եղող կերօսինին բռնկեցնել կարող է միմիայն այնպիսի կայծ, այնպիսի տաքութիւն, որի ոյժը 28 լուցկիի տաքութեան ոյժից աւելի է. ուրեմն բռնկումն որքան բարձր լինի՝ 29, 30 և այլն, այնքան աւելի ապահով, աւելի լաւ է, և ռուսական կերօսինի այս յատկութիւնը, որ 28 բռնկումից պակաս չէ թոյլատրվում արտահանել—կազմում է գլխաւոր յատկութիւններից մէկը ամերիկական կերօսինի դիմաց:

Չը նայելով այդ ինքն ըստ ինքեան առաւելութեան, այնու ամենայնիւ ժողովականների կողմից հարց էր եղել բռնկումը ցածացնելու, 28-ից վայր իջեցնելու, որովհետև դրանով նաւթարդիւնաբերողները պիտի ունենային մեծ վաստակ: Թեթև և ծանր նաւթերը, որոնցից կերօսին են պատրաստում, ունենում են այսպիսի տեսակարար քաշեր—ծանրը՝ 0,880—890, թեթևը՝ 0,860—875. ծանր նաւթի 3 փութից պատրաստվում է մօտաւորապէս 1 փութ կերօսին. իսկ թեթև նաւթի $2^{1}/_{2}$ փութիցն է 1 փութ պատրաստվում: Իսկ եթէ որոշված 28 բռնկումը ցածրացվի, այն ժամանակ նոյն փութ կերօսինը կարելի է ստանալ ծանր տեսակ նաւթից—փոխանակ 3 փութի,

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Ռուսաց լրագիրներում կարդում ենք, որ առաջիկայ յունվար ամսից սկսած՝ ծ ա կ ա ծ արծաթադրամները այլ ևս չեն ընդունվի շրջանառութեան մէջ ամբողջ Ռուսաստանում։

—

«Кавказъ» լրագրում կարդում ենք, որ դեկտեմբերի 13-ին կայանալու է Պետերբուրգում ռուս բժիշկների համագումար ժողովը։ Այդ ժողովում պիտի մշակվեն այն միջոցները, որ անհրաժեշտ է գործադրել խօլերայի տարածման դէմ մաքառելու համար, քանի որ եկող տարի այդ ախտը կարող է նորից երևալ Ռուսաստանում։ Երկրիս պ. կառավարչապետի կարգադրութեամբ Կովկասից ուղարկվում են Պետերբուրգ, բժիշկների համագումար ժողովին մասնակցելու համար հետևեալ բժիշկները՝ կովկասեան բժշկական քաղաքացիական մասի կառավարիչ Գլավադսկի, Դաղստանի շրջանի բժիշկ Պօյլովէրօվ, Բագուի նահանգական բժիշկ Բլիւմբէրգ, Ստավրոպօլի գաւառական բժիշկ Բուկօվսկի և Ելիսավետպօլի նահանգական բժշկի օգնական Տէր-Գրիգորեանց։ Բացի սրանցից և զինուորական կովկասեան վարչութիւնը ուղարկում է նոյն նպատակով Պետերբուրգ երկու բժիշկներին՝ մէնին Տէրկեան, իսկ միւսին Կուբանեան նահանգից։

—

«Русская Жизнь» լրագիրը լսել է, որ դիտաւորութիւն կայ հիմնել Սիբիրի Տօմսկ քաղաքում մի անասնաբուժական դպրոց։ Այդ դիտաւորութեանը համակրութեամբ են վերաբերվում թէ ֆինանսների և թէ ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրութիւնները։

—

Կիրակի, 29-ին նոյեմբերի, հասաւ ԹԻՖԼԻՍ Վրաստանի նոր էկզարխ, սրբազան Վլադիմիր։ Գօլօվինսկի պրօսպէկտի վրա գտնվող Քաշվէթի եկեղեցու գաւթում նորին սրբազնութեանը դիմաւորեց ռուսաց ամբողջ հոգևորականութիւնը, նահանգապետը, ազնուականութեան առաջնորդը և քաղաքագլուխը։ Փողոցում կանգնած էին համքարները իրանց դրօշակներով։ Ապա սրբազանն ուղևորվեց Սիօնի մայր-եկեղեցին, որտեղ մաղթանքներ կատարվեցան։ Մաղթանքներից յետոյ նոր էկզարխը մի ատենաբանութիւն արեց, որի մէջ շնորհակալութիւն յայտնեց սիրալիր ընդունելութեան համար, յոյս յայտնեց որ թէ հոգևորականութիւնը և թէ հասարակութիւնը կօգնէ իր ծանր աշխատանքներն առաջ տանել և աւմենքին օրհնեց։ Այնուհետև նորին սրբազնութիւնն իր առաջնորդարանը ուղևորվեց, որտեղ պ. նահանգապետը ներկայացրեց սրբազանին թէ զինուորական և թէ քաղաքացիական բարձրաստիճան պաշտօնեաներին։

—

ԴՈՒՇԷԹԻՑ մեզ գրում են հետևեալը. «Չը նայելով որ այս տարի մսացու կենդանիները ուրիշ տարիներից անհամեմատ էժան են, բայց տաւարի մսի ֆունտը մեզանում ծախվում է այնու ամենայնիւ 6 կօպէկով, ոչխարինը՝ 7 կօպէկով։ Ուրիշ մթերքներից խուղը ծախվում է 35 կօպէկ ֆունտը, ձուն հազիւ է ճարվում, փայտն էլ թանգ է՝ սայլն արժէ 1 րուբլուց մինչև 1 րուբլի 20 կօպէկ։»

—

ԴՈՒՇԷԹԻՑ մեզ գրում են. «Զինուորական ատեանը վերջացրեց իր այս տարվայ պարապմունքները. Դուշէթի շրջանում 33 հոգու վիճակ ընկաւ զինուոր լինելու։ Սրանց մէջ հայերը 6 հոգի են։»

—

ԵԱԼՏԱ քաղաքի հայոց Հոգատար ընկերութիւնը ուղարկել է մեզ 10 րուբլի, յայտնելով որ ընկերութիւնն իր կողմից ընծայում է «Մշակի» մի տարեկան օրինակը Եալտայի նաւահանգստի վրա բանող հայ մշակներին։ Միայն ընկերութիւնը մոռացել է յայտնել թէ ինչ հասցէով պէտք է ուղարկենք մեր լրագիրը։ Խնդրում ենք որ ընկերութիւնը շուտով ուղարկէ մեզ հասցէն։ Հակառակ դէպքում մենք յունվար ամսից սկսած կուղարկենք «Մշակի» տարեկան մի համարը Հոգատար ընկերութեան գործավար պ. Յովհ. Լազարեանցին, իսկ ինքն ընկերութիւնը կը հասցնէ համարները Եալտայի հայ բանւորներին։

—

Թիֆլիսաբնակ պ. Գրիգոր Տէր-Նիկողոսեանց յանձնեց մեզ 15 րուբլի՝ Ղազարեանցի աղքատ ընտանիքին հասցնելու համար, իսկ տիկին Նադէժդա Վարդապետեանց ուղարկեց մեզ նոյն նպատակով 2 րուբլի։ Ընդամենը 17 րուբլի։

—

ԹԻՖԼԻՍԻ քաղաքային վարչութիւնը յայտնում է հետևեալ տակսա մսի վրա, նոյեմբերի 28-ից մինչև նոր կարգադրութիւն։ Տաւարի միսը առաջին տեսակի, ֆունտը՝ 7 կօպէկ, սուկի ֆունտը՝ 12 կօպէկ, ոչխարի մսի ֆունտը՝ 7 կօպէկ։

—

ԹԻՖԼԻՍԻ նոր փոխ-նահանգապետ, կոմս Տիզենհաուզէն, հասաւ Թիֆլիս։ Ինչպէս յայտնի է Տիզենհաուզէն նախ գաւառապետ էր Ախալցխայում, ապա փոխ-նահանգապետ էր Երևանում։

—

Կովկասեան սարերի վրա եկած ձիւների պատճառով ճանապարհը փակված լինելով՝ երկու օր շարունակ Ռուսաստանի պօստը չէր ստացվում Թիֆլիսում։ Միայն երէկ, երկուշաբթի օր, ստացանք մայրաքաղաքի լրագիրները։

—

Կիրակի, 29-ին նոյեմբերի, կատարվեց ԹԻՖԼԻՍԻ Վանքի մայր-եկեղեցում հոգեհանգիստ հանգուցեալ Խորէն Նար-Բէյ արքեպիսկոպոսի յիշատակին։ Այդ օրը աղօթողների մեծ բազմութիւն էր հաւաքվել տաճարում։

—

Նոյեմբերի 27-ին Արքունական թատրօնում տեղի ունեցաւ տիկին Ստրեպետօվայի մասնակցութեամբ վերջին ներկայացումը։ Խաղացին Ավերկիևի «Каширская Старина» դրաման։ Այդ օրը շնորհալի արտիստուհու բենեֆիսն էր։ Թատրօնի ահագին բազմութիւնը բուռն ծափահարութիւններով ընդունեց Ստրեպէտօվային, և մի քանի ընծաներ տուեց։

—

ԹԻՖԼԻՍԻ նահանգական դատարանում նոյեմբեր 30-ին նշանակված գործը «Արձագանքի» խմբագրի դանգատի մասին ընդդէմ «Տարազի» խմբագրի՝ նորից յետաձգվել է, մի քանի վկաների չը ներկայանալու պատճառով։

„ՄՇԱԿԻ“ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

—

ՊԱՐԻԶ, 27 նոյեմբերի։ Հրատարակված է, որ նոր մինիստրութիւնը հետևելու է նախկին քաղաքականութեան։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 27 նոյեմբերի։ Արտասահմանեան լրագիրների լուրերը, որ իբր թէ մտադրութիւն կայ սահմանել արտահանական մաքսահարկ ցորենի վրա, անհիմն են։

ՊԱՐԻԶ, 27 նոյեմբերի։ Կառավարութիւնը անպայման ցանկանում է օգնել պարլամենտին և դատաստանական վարչութեան՝ լոյս սփռելու այժմեան գործերի վրա և ցանկանում է հաւատարիմ մնալ իշխանութիւնների բաժանման սկզբունքին։ Մինիստրութիւնը հրաւիրում է պատգամաւորների ժողովը ջանք թափել իրան առաջադրված խնդիրների վրա, մատնացոյց է անում թէ որքան վտանգաւոր է շատ հաւատ ընծայել այնպիսի մատնութիւններին, որոնք նպատակ ունեն հասարակական կարծիքը թակարդի մէջ գցել։ Պատգամաւորների ժողովը իր հաւանութիւնը յայտնեց մինիստրութեան 306 ձայների մեծամասնութեամբ 104-ի դէմ։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 28 նոյեմբերի։ Թագաժառանգ Ցեսարեվիչ նշանակված է 44-րդ դրագուների Նիժեգօրօդեան գնդի շեֆ։—Մինիստրների մասնաժողովը երկարացրեց մինչև 1894 թւի մայիսի 1-ը այն ժամանակամիջոցը, որ տրվում է պետական թղթադրամները նոր տեսակի թղթադրամի փոխելու և ներկայացնելու 1866 թւի տեսակի 50 րուբլիանոց թղթադրամները՝ փոխելու համար։—«Бирж. Вѣд.» լրագիրը հաղորդում է, որ առանձին խորհուրդը վճռեց 39 միլիօն տալ 1893 թւին Սիբիրի երկաթուղու արևմտեան մասը շինելու համար. մնացած 110 միլիօնը, որ հարկաւոր է մինչև Իրկուտսկ ամբողջ ճանապարհը շինելու համար, կը տրվի ինն տարվայ ընթացքում։

ԲԵՐԼԻՆ, 28 նոյեմբերի։ Դատարանը քննելով հրապարակագիր Ալվէրդտի գործը, որը պախարակում էր «Լէվէ» գործարանի կողմից գերմանական զօրքին հրացաններ հայթայթելը, դատապարտեց Ալվէրդտին 5 ամիս բանտարկութեան։ Դատավճիռը պատճառաբանված է նրանով, որ «Լէվէի» հրացանների զինուորական քննութիւնը լաւ արդիւնք տուեց. իսկ մեղադրվողի հակառակ ցուցմունքները հիմնված են գործին անտեղեակ լինելու վրա։

ՊԱՐԻԶ, 28 նոյեմբերի։ Արդարադատութեան նոր մինիստր Բուրժուա խոստացաւ հրապարակ հանել Պանամայի գործի բոլոր դօկումենտները։ Այդ յայտարարութիւնը հաշտեցրեց կառավարութիւնը քննիչ յանձնաժողովի հետ։

ՎԻԵՆՆԱ, 28 նոյեմբերի։ Այսօր, կայսրի նախագահութեամբ, տեղի ունեցաւ զինուորական խորհուրդ, որին մասնակցում էր նոյնպէս և էրցհերցօգ Ալբրեխտ։

ՍՕՖԻԱ, 28 նոյեմբերի։ Պրինց Ֆերդինանդ կօբուրգի՝ Պարմի դուքսի աղջկայ հետ ամուսնանալու լուրը հերքվում է։

ԲԵՐԼԻՆ, 28 նոյեմբերի։ Բէյխստագում զինուորական օրինագիծը քննելու ժամանակ, պրուսական զինուորական մինիստրը յայտնեց, որ օրինագծի շնորհով զօրքի ամենալաւ կազմակերպութիւն է լինելու խաղաղութեան ժամանակ և աջողութեան ամենաճիշդ գրաւական պատերազմի ժամանակ։ Կենտրօնի կուսակցութեան անդամ Գիւնէ ասեց, որ ինքն խիստ կերպով քննում է նախագիծը, բայց յոյս ունի համաձայնութիւն կայացնել կառավարութեան հետ։ Րիխտէր յայտարարեց, որ ազատ-մտածողները քուէարկում են այն, ինչ որ պահանջվում է ծառայութեան երկամեայ ժամանակամիջոցը մտցնելու համար։ Կայսերական կանցլէրը մատնացոյց արաւ այն բանի վրա, թէ ինքն այն աստիճան համոզված է, որ այդ օրէնքը անհրաժեշտ է կայսրութեան ապագայ գոյութեան համար, որ եթէ Րէյխստագը կը ցանկանայ իր սեփական պատասխանատուութիւնը նրա, այսինքն կանցլէրի, ուսերի վրա բարձել, ինքն հանգիստ կերպով կընդունի այդ պատասխանատուութիւնը։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 28 նոյեմբերի։ Տնայնագործական իրեղէնների վաճառման նպաստելու համար, պետական կալուածների մինիստրութիւնը հրատարակեց տնայնագործական արդիւնաբերութիւնների և վարպետների տեղեկացոյց։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 29 նոյեմբերի։ Լէյբգվարդիայի հեծելազօր գնդի րօտմիստր Մեծ իշխան Դմիտրի Կօնստանտինօվիչին արիաջան ծառայութեան համար շնորհված է գնդապետի աստիճան, նշանակելով նրան գվարդիայի հեծելազօր գնդի հրամանատար։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 29 նոյեմբերի։ Հրատարակված է բժիշկների ժողովի պարապմունքների կարգը և առարկաները՝ օրերով, մի շաբաթվայ ընթացքում, սկսած դեկտեմբերի 13-ից մինչև 20-ը։—Ի նկատի ունենալով լրագիրների հաղորդած անճիշդ տեղեկութիւնները դպրոցական ուսման վերաբերեալ ձեռք առած միջոցի մասին, ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրութիւնը յայտնում է, որ այդ մասին «Правительственный Вѣстникъ»-ից դուրս հաղորդած լուրերը չեն կարող իրականութեան համապատասխան համարվել։

ՊԱՐԻԶ, 29 նոյեմբերի։ Քննիչ յանձնաժողովը կազմակերպեց եօթ հոգուց բաղկացած պատգամաւորութիւն, քննելու դատաստանական գործավարութեան դօկումենտները՝ Պանամայի գործի վերաբերմամբ, մի պատգամաւորութիւն էլ չորս հոգուց բաղկացած, որը ներկայ պիտի լինի Րէյնակի ժառանգների թղթերի կնիքները բանալիս և քննելիս։ Այսօր տեղի ունեցաւ Րէյնակի դիակի բացումը. հետևանքը գաղտնի է պահվում։ Րէյնակի անձնաւորութիւնը հաստատված է վկաներով. գլխի և մէջքի ուղեղը և փորոտիքը ուղարկված են Պարիզ՝ լուրջ քննութեան համար։

—

$2^1/_2$ պուդից, իսկ թեթև տեսակից փոխանակ $2^1/_2$ պուդի,—2 պուդից։

Այսպէս թէ այնպէս ժողովը վճռեց բնիկումն անփոփոխ թողնել՝ պատճառաբանելով թէ դրանով կարող են ռուսաց կերօսինի անունը կոտրել Եւրոպայում և վարկը գցել արտասահմանի գնողների առաջ ընդհանրապէս։

Բաթումի և առհասարակ նաւթի և նաւթային նիւթերի շտեմարաններ ունեցող ուրիշ քաղաքների վերաբերեալ 1891 թ. յունիսի 11-ից օրէնքով նոր հրահանգներ է տրվում շտեմարաններ կառուցանելու տեղի և ձևերի մասին, այնպէս որ եթէ այդ նոր հրահանգների համաձայն վարվելու լինեն—պիտի ձեռք քաշեն ունեցած ահագին և մեծածախս շտեմարաններից և նորերը կառուցանեն։ Այն զգալի անյարմարութեան առաջն առնելու համար՝ ժողովն որոշեց միջնորդել ֆինանսների և պետական կալուածների մինիստրութիւնների առաջ, որպէս զի նոր օրէնքի լոյս տեսնելուց առաջ գոյութիւն ունեցող շտեմարաններն ու գործարանները ազատ համարվեն և շարունակեն իրանց գոյութիւնը այնպէս, ինչպէս որ մինչև այժմ է եղել։ Այս մասին եղբարց Նօբելների ընկերութիւնը ֆինանսների մինիստրութեան, իսկ Բաթումի քաղաքագլուխը Քութայիսի նահանգապետին ժամանակին դիմել են իրանց կողմից միջնորդելու համար։

Եթէ հաշւելու չը լինենք այն նիւթերը, ուր տեղի էին ունենում խորհրդի և այս կամ այն մասնաժողովի անդամների ընտրութիւնները, նոյնպէս եթէ կանգ առնելու չը լինենք այն հարցերի վրա, որոնք թէև երկար խորհրդակցութեան նիւթ էին լինում, բայց այս կամ այն պատճառով որոշ վճիռ չէին ստանում, ինչպէս օրինակ—Ուսեղեան ջրանցքի միջով նաւթատար նաւերի անցնելու թոյլտուութեան խնդիրը, Զաքրատեան լճի շրջակայքի հողերը նաւթահանքերից հոսող ջրերից պատսպարելու հարցը և այլն, նոյնպէս եթէ ուշադրութեան առնելու չը լինենք այն յօդուածները, որոնց փոփոխութեան համար ժողովը դեռ պիտի դիմէ զանազան մինիստրութիւններին՝ կատարումն տալու համար,—մեզ կը մնայ սահմանափակվել պարտաւորեցուցիչ տուրքի և գալ տարվայ ծախքերի վերաբերեալ հարցերով։

Նաւթային արդիւնաբերութեան պարտաւորեցուցիչ տուրքի վերաբերեալ ժողովը որոշեց $^1/_{22}$ կօպ. Բագուի շրջանի նաւթահանքերից դուրս եկող իւրաքանչիւր պուդից։ Այդ տուրքը պիտի վերածվի երեք դասակարգի այսպէս՝ նաւթահորերից հանող և մինչև նաւթացքերը հասցնող նաւթարդիւնաբերողը պիտի վճարի իւրաքանչիւր պուդի համար 1/50 կօպ., նաւթանցքատէրը արտամղած իւրաքանչիւր պուդի համար պիտի վճարի 1/100 կօպ.—իսկ գործարանատէրը պիտի վճարի կամ ընդունած իւրաքանչիւր պուդ նաւթի համար 1/70 կ. կամ պատրաստած կերօսինի իւրաքանչիւր պուդի համար 1/20 կօպ։

Բիբի-Էյբաթից նաւերով արտահանվող նաւթի իւրաքանչիւր պուդից պիտի վերցնել 1/22 կօպ. իսկ Սև քաղաքից նաւերով արտահանվող նաւթի պուդից 1/70 կ.։

Բիբի-Էյբաթից Սև ու Սպիտակ քաղաքների գործարանները փոխադրվող նաւթի պուդից պիտի վերցնել 3/100 կօպ.։

Պարտաւորեցուցիչ այս տուրքը հաստատելուց յետոյ՝ ժողովը հաստատեց նաև խորհրդի կազմած նախահաշիւը 1893 թ. անկի ծախսերի այսպէս.

ա) Բալախանի 30 մահճակալով հիւանդանոց ունենալու, նոյնպէս և առանձին հիւանդանոց Բիբի-Էյբաթի նաւթահանքերում պահելու համար 28,000 ր. բ) Սև ու Սպիտակ քաղաքների համար 20 մահճակալով հիւանդանոց ունենալու վերաբերեալ 15,000 ր. գ) 20,000 ր. Բագուից մինչև նաւթահանքերը խճուղի շինելու պարտքի դիմաց վճարել. դ) 10,000 ր. նաւթահանքերի ճանապարհները նորոգելու և պահպանելու համար, ե) 15,000 ր. ոստիկանութեան և պահապանների համար Բալախանի, Բիբի-Էյբաթի նաւթահանքերում և Սև ու Սպիտակ քաղաքներում։ զ) 18,000 ր. խորհրդի ծախսերի համար, է) զանազան ծախսերի համար՝ սանիտարական, էպիդէմիայի և այլն 19,000 ր.—ընդամենը 125,000 րուբլի։

Բացի սրանից ժողովը ամենաջերմ կերպով ցանկանալով տեսնել նաւթահանքերում հասարակական ուսումնարանի շուտափոյթ շինութիւնը—յանձնարարեց խորհրդին, որ այս մասին Բալախանի ուսումնարանի հոգաբարձական խորհրդի համաձայնութիւնն առնելով՝ միջնորդէ ուր հարկն է՝ նաւթահանքերի կենտրօնատեղերից մինում ուսումնարանի շինութեան համար յարմար տեղ յատկացնելու։

Վերջապէս Պետերբուրգում նաւթարդիւնաբերողների կողմից ներկայացուցիչ ունենալու խնդիրը, որ վաղուց զբաղեցնում էր նաւթարդիւնաբերողների ժողովներին՝ լուծվեց բաւարար կերպով. պատասխանատու այդ պաշտօնը ժողովականների խնդրանօք ստանձնեց առևտրական աշխարհին քաջ ծանօթ Է. Լ. Նօբել։

Ն. Դ.

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԲՈՐՍԱ.
Նոյեմբերի 27-ին

Լօնդօնի վրա 10 ֆունտ ստրլ. . .	100 ր.	50 կ.
Բեռլինի վրա 100 մարկ — . .	49 ր.	35 »
Փարիզի վրա 100 ֆրանկ — . .	39 »	9½ »
Ոսկի — — արժէ . .	8 »	07 »
Մօսկովյի կոլոտմներ — . .	162 »	25 »
Արծաթ — — — . .	1 »	10 »
Բօրասային դիսկօնտներ — . .	4 »	5½ »
Պետ. բանկի 5% տոմս 1 շրջանի . .	103 »	25 »
— — — 2-րդ — . .	103 »	12 »
— — — 3-րդ — . .	»	— »
— — — 4-րդ — . .	»	— »
— — — 5-րդ — . .	»	— »
— — — 6-րդ — . .	103 »	— »
6% ոսկեայ ռենտա	166 »	25 »
4% ոսկեայ փոխառութիւն . .	— »	— »
Արևելեան 5% փոխառ. 1-ին շրջ.	— »	— »
— — 2-րդ —	103 »	— »
— — 3-րդ —	105 »	— »
Ներքին 5% շահովի փոխառութ.	243 »	50 »
— — երկրորդ —	221 »	75 »
Պետական երկաթուղային ռենտա.	104 »	25 »
4½ ռենտա	— »	— »
5% ներքին փոխառութիւն . .	94 »	75 »
5% գրավ. թղթ. ազն. կալ. բանկի	102 »	12 »
Ազն. կալ. Պետ. բանկի խաղարկութ.	— »	— »
Գրավ. թղթ.	193 »	50 »
5½% վարկ. գիւղ. հող. բանկի.	104 »	— »
4½% քաղաքային թղթեր կալուած.	— »	— »
Խարկ. կալուած. բանկի. մեծատ.	158 »	50 »
— — — թղթեր.	101 »	75 »
Պետերբուրգի քաղաքային կրեդիտ.	— »	— »
ընկերութեան օբլիգացիաներ.	101 »	75 »
Մօսկովյի քաղաք. օբլիգացիաներ.	101 »	37 »
Օդեսայի — —	102 »	50 »
Թիֆլիսի — —	98 »	50 »
Գրավ. թղթ. Թիֆլիսի կալ. բանկի.	102 »	— »
— — Քութայիսի —	102 »	— »

Ս. Պետերբուրգի բօրսայի տրամադրութիւնը ամուր է:

ԾԵՂԵԿԱՑՈՅՑ

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Ճանապարհորդական գնացքը № 2 ԹԻՖԼԻՍԻՑ

ժամի ԲԱԹՈՒՄ մեկնում է 9 ժամին 30 րոպէին առաւօտեան և համնում է Բաքու 9 ժ. 45 ր. երեկոյեան.

Փօստային գնացքը № 3 ԹԻՖԼԻՍԻՑ դէպի ԲԱԳՈՒ մեկնում է 1 ժ. 20 ր. ցերեկով.

Փօստային գնացքը № 4 ԹԻՖԼԻՍԻՑ դէպի ԲԱԹՈՒՄ մեկնում է 6 ժ. 50 ր. երեկոյեան և համնում է ԲԱԹՈՒՄ 8 ժ. 15 ր. առաւօտեան.

Ճանապարհորդական գնացքը № 1 ԲԱԹՈՒՄԻՑ դէպի ԹԻՖԼԻՍ մեկնում է 9 ժ. 45 ր. առաւօտեան և համնում է Թիֆլիս 9 ժ. 52 ր. երեկոյեան.

Փօստային գնացքը № 3 ԲԱԹՈՒՄԻՑ դէպի ԹԻՖԼԻՍ մեկնում է 11 ժ. 25 ր. գիշերով և համնում է Թիֆլիս 12 ժ. 25 ր. ցերեկով.

Փօստային գնացքը № 4 ԲԱԳՈՒԻՑ դէպի ԹԻՖԼԻՍ մեկնում է 11 ժ. 10 ր. գիշերով և համնում է Թիֆլիս 5 ժ. 50 ր. կէսօրից յետոյ.

—

ՆԱՒԱԳՆԱՑՈՒԹԵԱՆ ՌՈՒՍԱՑ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՇՈԳԵՆԱՒԵՐ

ՇԱԲԱԹ գիշերով 2 ժամին, Բաթումից դէպի Օդեսա շրջանային ընթացք բոլոր նաւահանգիստներին վրայով.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ Բաթումից դէպի Օդեսա, 11½ ժամին գիշերով արագ ընթացք, Սեվաստոպոլի վրայով.

ԿԻՐԱԿԻ Բաթումից դէպի Օդեսա, 4 ժամին կէսօրից յետոյ, Նովօրոսիյսկի և Կերչի վրայով.

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ երեկոյեան համնում է Բաթում շրջանային ընթացք Օդեսայից նոյն շաբաթը.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ առաւօտեան համնում է Բաթում Սեվաստոպոլի վրայով նոյն շաբաթը.

ՈՒՐԲԱԹ առաւօտեան համնում է Բաթում Կերչի և Նովօրոսիյսկի վրայով նոյն շաբաթը.

Խմբագիր-Հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Յ Ա Յ Տ Ա Ր Ա Ր Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն Ն Ե Ր

ԴԵՂԱԳՈՐԾ **Ա. Ս. ԱՐԻՍՏԱԿԵԱՆԻ** ՊԱՀԵՍՏ ԵՒ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ դեղերի, մորթի վիրաբուժական և հոտաւէտ, նոյնպէս և առողջապահական նիւթերի և անտիսեպտիկ զործիքների, բացված է կուկիայում, Վօրօնցովի արձանի հանդէպ, բժշկական Նուատարովի առաջին մասն. Հիւանդատոնի մօտ. (№ 67) 40—100 (Ն. 2.)

Чистый Какао Блоокеръ

Կ Ա Կ Ա Օ

Թասը նստում է միայն 4 կոպ. Րոպէական պատրաստութիւն.

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ՍՆՆԴԱՐԱՐ ՓՈՇԻ.

Առաջարկվում է առողջացողների և երեխաների համար:

Питательный Напитокъ

Միակ պահեստ կովկասում՝ Բարձրագոյն հաստատված դեղագործական ապրանքների վաճառման կովկասեան ընկերութեան մէջ Թիֆլիսում և Բագուում: 3—50 (Ե)
№ 120. 90 Թ.

ԷԼԷԿՏՐՕՆ

ԷԼԷԿՏՐԱԿԱՆ ԼՈՒՍԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ
Ուժի հասցնելը տարածութեան վրա.
ՏԵԼԵՖՕՆՆԵՐԻ ՍԱՐՔԵԼԸ.
Էլէկտրական նշաններ.
ԶԱՆԳԱԿՆԵՐ
ԳԱԼՎԱՆՕՊԼԱՍՏԻԿԱ.
Էլէկտրօլիզ,
Ակումուլատորներ, էլէմենտներ,
ՇԱՆԹԱՐԳԵԼՆԵՐ.
Նախահաշիւներ և ծրագիրներ ձրիաբար.
(91—№ 5)

ԳԼԷԲՕՎ եղբայրների
ՌՕՍՏՕՎ (Դօնի վրա)
Մեծ Սադօվայա փողոց, 24
РОСТОВЪ (на Дону)
БР. ГЛѢБОВЫ
Большая Садовая, 24.

ԳԱԶԱՅԻՆ ՆՈՐ ՇԱՐԺԻՉՆԵՐ
Օտտօ սիստեմայի, ուրոնք իրանք իրանց են ուղղում օծում:
Գազի համար — ածուխից,
— — — նաւթից,
— — — անտրացիտից,
— — — կերօսինից
½-ից մինչև 120 ձիու ուժի:
Շոգեմեքենաներ մեծ արագութեան.
96—100 (Ե. շ.)

Միայն ֆաբրիկային այդ մարկա կրելով, վաւեր է համարվում.

Huste-Nicht
Gerichtl. geschütz

ՄԻ՛ ՀԱԶԻՐ

Մեղրից և խոտերից պատրաստված մալց-էկստրակտ և կօնֆէտներ

Լ. Գ. ՊԵՏՇ ԵՒ ԸՆԿ. ԲՐԷՍԼԱՈՒԻ ՄԷՋ:

Քիմիական վերլուծութեամբ և բժշկական փորձերով ապացուցված է, որ այդ պրէպարատները չեն պարունակում առողջութեան համար որ և է վնասակար բաղադրութիւններ, և այդ պատճառով նրանց ներմուծումը Ռուսաստան և նրանց այստեղ ծախսելը թոյլատրված է:

ԳԻՆԸ. շիշը 1 ր. 25 կ. և 2 ր. 40 կ. կօնֆէտները 30—50 կոպ.:

Գլխաւոր պահեստ Ռուսաստանում
Վ. ԱՈՒԲՐԻԽԻ մօտ

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳՈՒՄ, Կօլօկօլնայա 18/19

Վաճառվում է Ռուսաստանի բոլոր դեղագործարաններում և դեղատներում:

(91—№ 127) 6—12 (10, 20, 30)

ԹԻՖԼԻՍԻ ԺՈՂՈՎԱՐԱՆԻ ԱՒԱԳՆԵՐԻ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ յայտնում է ի գիտութիւն փողովարանի պ.պ. անդամների և կանդիդատների, որ փողովարանի կանոնադրութեան 15-րդ յօդուածի զօրութեամբ փերքին ժամանակներս՝ թէ անդամների և թէ կանդիդատների անդամական տուրքը տարւոյս համար՝ նշանակված է դեկտեմբերի 14-ը: Անդամները և կանդիդատները, որոնք մինչև դեկտեմբերի 15-ը չեն հատուցանի իրանց վճարները, կը համարվին անդամութիւնից դուրս եկած և եթէ սարեկայ ընթացքում նորից կը ցանկանան փողովարանի անդամ գրվել՝ այն ժամանակ նրանք նորից անդամ կընտրվեն առանց քուէարկութեան, 24 բուբլի վճարով: 1—3

ԿՈՐԻ գիւղը (Թիֆլիսի նահանգում, կովկասեան սարերի վրա).

ԿՈՐԻՒ **ՊԱՆԻՐ** օվստի մաքուր կաթից, որն արժանացել է արծաթեայ ՄԵԴԱԼՆԵՐԻ համառուսական ցուցահանդէսում ԽԱՐԿՕՎՈՒՄ և կովկասեան ցուցահանդէսում ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ, ծախվում է Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳՈՒՄ, Սոլյանոյի մօտ, Նեվսկի պրօսպեկտի վրա, տուն № 71. 2—3 (Ե.)

Во всѣхъ книжныхъ магазинахъ Россіи продается
ПОЛНОЕ СОБРАНІЕ
СОЧИНЕНІЙ
М. Ю. ЛЕРМОНТОВА
съ портретомъ писателя, его біографей, факсимиле и двумя иллюстраціями.
Цѣна 60 коп.

То же изданіе съ семью иллюстраціями.
Цѣна 1 руб. 25 к.
За пересылку прилагается 4 марки 7 коп.
Стоимость книги и за пересылку можно высылать имарками.
ТОРГОВЦАМЪ СКИДКА
Адресъ издателя: Москва, Малая Лубянка, домъ Ивановскаго монастыря.
2—2 *Издатель Ѳ. И. Анскій.*

ԹԻՖԼԻՍԻ **ԿՕՆՏՐՕԼԻ ՊԱԼԱՏԸ** յայտարարում է որանով որ նրա ստանալած գումարով է նարիմանեան փողոցում, տուն Ցոլչեանների ժիմնաժուն, № 26, ծախվելու է քաղաքային ՍՈՒԿԻՈՆՈՎԻ, նոյեմբ 1892 թիւ դեկտեմբերի 6-ին, ժամը 10-ին առաւօտեան մինչև 1000 պուդ գրած թուղթ: Թղթադարանում է ծախել թուղթը նաև փոքր քանակութեամբ: 3—3

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ
Հ. Յ. ՕՐԲԵԼԻ
Սօլօլակսկայա փող., սեփական տանը №№ 15—16
ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ Է ՀԻՒԱՆԴՆԵՐԻՆ
Առաւօտեան 8 ժամից մինչև 12 ժ. և երեկոյեան 4 ժամից մինչև 6 ժ.
Կիրակի և տօն օրերին առաւօտեան 8 ժամից մինչև 2 ժամ կէսօրից յետոյ:
(№ 145) 96—150

ՀԱՏՈՒԱԾԱԿԱՆ ՕՐԱՑՈՅՑ
(ՊԱՏԻ ՕՐԱՑՈՅՑ)
կարելի գնել քահանայ ԱՂԱՆԵԱՆՑ, Տպված է Թիֆլիսում Շարաձէի տպարանում
Գինը 60 կոպէկ է, իսկ ծանրադրական 75 կոպէկ:
Թիֆլիսի գրավաճառների մօտ: 2—2

Պատիւ ունինք յայտնելու կովկասի պ.պ. **ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՆԵՐԻՆ**, որ մենք գտնվելով մշտապէս Վարշավայում մեր սեփական գործերի պատճառով, ընդունում և կատարում ենք նաև ուրիշների համար ամէն տեսակ — թէ ԱՌՆԵԼՈՒ և թէ ԾԱԽԵԼՈՒ վերաբերեալ յանձնարարութիւններ:
Եղբարք Ե Ա Ր Գ Ո Ւ Լ Ե Ա Ն Ց Ն Ե Ր
Մեր հասցէն. Варшава, Переѣздъ, д. № 9 № 117 11—15

ԱՄԵՆԱԿԱՐԵՒՈՐ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ վաճառականական դասակարգին պատկանող իւրաքանչիւր անձի համար ու ՄԱՏՉԵԼԻ ՁԵՌՆԱՐԿ առևտրական հաշւարարութիւնը առանց ուսուցչի օգնութեան ուսումնասիրելու համար:

Ս. ՄԱՆՈՒԷԼԵԱՆԻ

ՁԵՌՆԱՐԿ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՀԱՇՒԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ

Տոկոսների լիակատար աղիւսակներով, 1-ից մինչև 10,000 րուբ. համար. 1%-ից մինչև 12%.
Վաճառվում է եղբարց Ծովիանճների բանկային գրասենեակում և հեղինակի մօտ. Тифлисъ, Нагорная ул., № 9. Օտարաքաղաքացիք դիմում են վերջին հասցէով С. П. Мануэльянцу.
Գինն է 1 րուբլի: Փօստի ծախս 21 կ. Գրավաճառներին զիջում կը լինի: 123—154
(9—№ 95)